

IRAULTZA ATEO DEKLARATU ZENEAN, ORDUANTXE ALDAKETA GURE ETXEAN

Habanan egindako elkarrizketa baten bigarren atala izan liteke hau. 2011ko ekainaren 19an ARGIAren orrialdeetan mintzatu ginen Holguineko (Kuba) gotzainarekin. Francok estatu-kolpea jo zuen garaian Legazpiko alkate Daniel Arangurenen eta Emilia Etxeberriaren semea dugu, gurasoen erbestealdiaren lekuko zuzena.

 MIEL A. ELUSTONDO ZALDI ERO

Duela hamaika urte Kuban hitz egin genuen. Oraingoan, haatik, Euskal Herrian ari gara. Egun on – esan diogu, euskaraz–, lehenbiziko. Bai, egun on [euskaraz, berak ere]. Gogoan dauzkat zenbait hitz euskarazkoak, gurasoek euskaraz hitz egiten zioten-eta batak besteari, eta guk ere zerbait ikasi genuen. Euskara ez zitzai-gun arrotza, alegia. *Egun on... aita... ama... eskerrik asko... ogia... ondo lo egin... ipini zopa...* Halakoxeak. Euskal Herrian ibili naizen honetan, bestalde, Legazpin izan naiz –hemen naizen guztietan bezala, Legazpin, hangoxeak baikenituen gurasoak–, eta meza esan

dudanean “Eskerrik asko, Jauna” kantatu dut. “Zuk badakizu kantu hori!”, esan zidaten, eta nik: “Buruz ez, baina letrak aurrean ditudala, bai, etxean kantatzen zuten-eta. Gauza txiki horiek dakizkit euskaraz, askoz gehiago ez.

Aldian aldiko gotzain-konferentzia tarteko izan zaitugu gurean.

Bai, eta Italian eta Alemanian ibili, eta etxera etorri naiz, Legazpira. Huraxe dugu gure lurra hemen, hangoxeak genituen gurasoak, eta hemen naizen aldiro haraxe joan eta meza esan behar izaten dut. Oraingoan ere ez dugu huts

egin, lehengusu-lehengusinen arteko bazkaria egin genuen, Antiguan (Zumarraga), eta 30 lagun baino gehiago bildu ginen. Baziren batzuk ezin etorri izan zirenak, adin handikoak, belaunetako minez direnak, baserrian gelditu zirenak. Baina Euskal Herrira etorri eta Legazpira joan gabe ez dugu etsitzen. Gainerakoan, Oñatiko moja beneditarrak bisitatzera ere joan nahi izaten dut, gure aferak haizatzen ditugu, inoiz nola-halako laguntzaren bat ere eman izan digute Holguinen dugun ikastetxeko ikasleei laguntzeko, eta horrela. Zuztarretara itzultzen naiz hona etortzen naizen aldiro.

Emilio Aranguren Etxeberria

SANTA CLARA, KUBA, 1950

Holguineko gotzaina Kuban 2005az gero. Legazpikoa zuen aita, Francoren matxinada aurretik Legazpiko alkatea, Mutiloakoa ama. Bost anai-arrebetan gazteena, kubatar bezainbat euskalduntzat erakusten du bere burua han eta hemen. Etxeko txikiena izanagatik ere, gurasoen historiaren lekuko da, ahozko transmisio aberatsari esker, eta halaxe kontatzen ditu gurasoen garai batego emigrazioa, Santa Clarako bizimodua, iraultza, arreben emigrazio berria eta gainerako.

Legazpira, oroz gain. Gurasoak hilagatik ere, eta urteak joanagatik ere, Legazpiko lotura estua ez duzue galdu...

Gurasoek transmititu zigutena duzu, ahozko transmisio zuzena, ez da besterik. Nik uste gure gurasoek nahita, berariaz, hitz egiten zigutela Legazpiz. Intentzionalitate osoa zegoen haien hitzetan. Esango dizut: 1985ean izan nintzen lehenbizikoz Legazpin, artean bizirik ziren zenbait osaba-izeba, eta, ezer baino lehen, Motxorrorra joan nahi nuela esan nien. Gure etxean, Kuban, Motxorroa aipatzen zuten-eta gurasoek behin eta berriz eta askotan. Eta Motxorrorra eraman nindutenean, tokia ikusi, eta ezagutzen nuela iruditu zitzaidan. Berdin, Mirandaolako gurutzera joan nintzenean. Izana nintzen, ez nintzen izana, baina izana nintzen. Berdin Mutiloan -Barkaiztegin, hangoxea genuen-eta ama-, eta Arantzazun, jakina! Gainera, osaba Pedro [Aranguren], Arantzazuko fraide guardiana izana zen.

Osaba Pedro, batetik, eta Juan [Aranguren], bestetik. Zuen aitaren anaiak, frantziskotarrak, biak Kuban izanak...

Eta haiexen bitartez joan ziren gurasoak Kubara, haiei eskerrak egin ahal izan zioten aurre, erraz antzean, emigratzailearen bizimoduari. Ez ziren babesgabe ibili. Gerraurrean, gure aita Legazpiko alkate zen, eta kolpea jo zutenean ihes egin behar izan zuen. Lehenik, Frantziara joan zen, eta badakit han [Landetan, inondik ere] baso-mutil jardun zuela zenbait hilabetez. Etxekoe-kin harremanetan zen, hala ere, eta, behin, jakinarazi zioten arrebari hein bateko itsumena diagnostikatu ziotela. Jakin orduko, aita etxera itzuli zen, baina amaren anaiek laster esan zioten berriz alde egiteko, ez zela giro. Hurrena, aita Kubara egin zuen, anaia fraideen babesean, eta, badakigu, bestalde, aitaren baso-mutil lagunek Venezuelara ihes egin zutela. Basoko garai hartako argazkiak ere baziren gure etxean. Haiek eskuratzeko, orde, eta gauza gehiago jakiteko, nire arreba nagusiekin hitz egin beharko zenuke.

AEBetan dira zure arrebak...

Bai. Iraultza gertatu eta gero, haraxe joan ziren noizbait, eta hantxe dira. Nire arreba Toñi duzu etxeko memoriaren gordegia. Hark gure aitarekin basoan lanean jardun zuten lagunaren izenak ere emango lizkizuke. Ez nago xehetasun handirik emateko moduan, etxeko txikiena nintzen eta gauza asko zeharka baizik ez ditut neureganatu, arrebek kontatuta, alegia. Esate baterako, etxean adituta dakit aitarekin batera, baso-mutiletan, lauzpabost laguneko taldea izaten zela, eta haien arteko elkartasuna ez zela alferretan. Etxean kontatzen zuten taldeko bat gaixotu egin zela, digestio-gaitzen bat, nonbait, eta taldekoek gogotik lagundu ziotela Venezuelara emigratu ahal izateko. Eta lortu zuela. Eta badakit gure aitak eta gaixotutako hark gutun bidezko harreman luzea izan zutela.

Etxeko txikiena zaitugu, 1950ean jaioa, zenbat aldiz azaldu behar izan dituzu zure jatorriaren zioak?

Behin baino gehiagotan. Batzuetan, atsegin handiz, gogo onez partekatu ditut nire baitako sentimenduak. Beste batzuetan, inoiz, nire jarreraren bat justifikatu beharrez, esan izan dut: "Kuban jaio nintzen, baina nire DNA bestelakoa da, bestelako ezaugarriak daramatzat". "Eta zer ezaugarri dira horiek, jakin baliteke?". Eta, orduan, harrokeriarik gabe, baina urguilu zuzen batekin, euskalduna naizela esaten diet, emigratuen semea. Eta galdetu egiten didatenez, nire euskal jatorri hori zertan den kontatzen dut. Horrek, bestalde, oraingo emigrazio-oldearen zenbait alderdi ulertzen laguntzen dit, ez-bairik gabe.

2021ean 200.000 pertsonak baino gehiagok emigratu dute AEBetara eta ondoko herrialdetara. Garai batean, odolustea zen; orain, hemorragia da"

Zer esan nahi duzu, "oraingo emigrazio-oldearen zenbait alderdi"?

Oraintxe migrazio mugimendu handia dago uhartean [Kuba]. 2021ean, urtarrilean hasi eta urtearen bukaera bitarte-edo, 200.000 pertsonak baino gehiagok emigratu dute AEBetara eta ondoko herrialdetara. Garai batean, odolustea zen; orain, hemorragia da.